

Uvodnik

Prof. dr. Marija Us - Krašovec je bila pred 15 leti z nekaj svojimi najbližjimi sodelavci ustanoviteljica strokovnega časopisa Onkologija, ki Vam tudi tokrat v branje prinaša številne zanimive in koristne prispevke. Dolgoletno inovativno in uspešno delo prof. Usove na področju citopatologije je v Sloveniji in v svetu pustilo zgodovinsko pomembne strokovne sledi. Življenjska pot vsakega človeka je zanimiva, če pa o svojih prvih izkušnjah na področju citopatologije, o prehojenih poteh, s pogledom, zazrtim v prihodnost, spregovori prof. Usova, to drži še toliko bolj. *Intervju* je pripravila Margareta Strojnan Fležar, nastal pa je ob 80-letnici prof. Usove. V svojem imenu in v imenu uredniškega odbora ji želim še obilo zdravja in življenjske moči.

Rak dojk je v Sloveniji in v razvitem svetu najpogostejši rak pri ženskah. Oddaljeni zasevki so najpogostejši vzrok smrti teh bolnic. Raziskave kažejo, da se cirkulirajoče tumorske celice lahko nahajajo v krvi ali kostnem mozgu tudi več let, preden se pojavijo dokazljivi oddaljeni zasevki, zato so slab prognostični znak. Čeprav se določanje cirkulirajočih tumorskih celic v klinični praksi še ne uporablja, pa bi ta ukrep, če ga bodo potrdili izsledki dodatnih raziskav, lahko vodil k hitrejšemu ukrepanju in učinkovitejšemu zdravljenju. Kakšen je pomen cirkulirajočih tumorskih celic pri bolnicah z zgodnjim rakom dojk, katere so metode določanja, kakšno je metastaziranje in kako poteka spremljanje po zdravljenju, opisuje Tanja Marinko s sodelavci v rubriki *Pregledi*.

Zdravljenje številnih bolnikov s pljučnim rakom ni učinkovito in se v zadnjih 15 letih ni pomembneje spremenilo. Od vseh teh bolnikov jih 5 let preživi le 12 %. Po podatkih Registra raka za Slovenijo vsako leto zbolijo 1200 ljudi, 1000 bolnikov pa umre zaradi posledic tega raka. Zdravljenje z biološkimi zdravili je učinkovitejše pri bolnikih z drobnoceličnim pljučnim rakom, ki jih je največ. Tarčna zdravila, ki delujejo na receptor za epidermalni rastni dejavnik (EGFR), so se izkazala kot najučinkovitejša, zato določanje aktivirajočih mutacij gena za EGFR omogoča, da prepoznamo tiste bolnike, pri katerih lahko upravičeno pričakujemo učinkovitejše zdravljenje in boljše kakovost življenja. Avtorji (Tanja Čufer, Tanja Ovčariček in Izidor Kern) nas v prispevku seznanjajo s številnimi zanimivimi in koristnimi podatki, predvsem pa z mehanizmom delovanja tarčnih zdravil, priporočili za določanje statusa EGFR in z izsledki raziskav o učinkovitosti zdravljenja.

Cepljenje proti okužbam s HPV kot primarni preventivni ukrep in triažni test HPV kot sekundarni preventivni ukrep za preprečevanje raka materničnega vratu sta v svetu splošno uveljavljeni metodi za učinkovitejše obvladovanje tega raka. Novim dognanjem, ki temeljijo na lastnih podatkih, sledimo tudi v Sloveniji in posameznim poglavjem smo namenili posebno pozornost tudi v Onkologiji. Prispevek o pomembnih novih izsledkih raziskave o razporeditvi genotipov HPV pri bolnicah z rakom materničnega vratu in cervikalno intraepitelijsko neoplazijo tretje stopnje (CIN 3) v Sloveniji je skupaj s sodelavci pripravila Nina Jančar z Ginekološke klinike

v Ljubljani. Presejanje s testom HPV (namesto citološkega brisa materničnega vratu, ki ga učinkovito uporabljamo že več kot 50 let) je poseg, ki ga je treba pretehtati, potem pa je treba doreči številne ukrepe, ki sledijo taki odločitvi. Katere so ključne spremembe in kje so lahko pasti preuranjene odločitve, v svojem prispevku opredeljuje Matejka Rebolj iz Centra za epidemiologijo in presejalne programe Univerze v Københavnu.

V Onkologiji posebno pozornost namenimo tudi redkim tumorjem, saj je odkrivanje in zdravljenje bolnikov manj znano, koristne podatke za učinkovitejšo pomoč bolnikom pa težje dobimo. V tokratni številki objavljamo zanimiva prispevka o nevroendokrinih tumorjih prebavil in o obravnavi bolnika z nizkomalignim gliomom. Med redke tumorje štejemo tudi vnetnega raka dojk, ki predstavlja 1 do 5 % raka dojk. V začetnem obdobju bolezni je klinična slika lahko podobna nenevarnemu vnetju dojke, vendar sta zaradi agresivne narave bolezni ključnega pomena prav zgodnja diagnoza in čimprejšnje zdravljenje. Strokovnjaki različnih specialnosti z Onkološkega inštituta Ljubljana so zato pripravili prispevek z naslovom Vnetni rak dojke – priporočila za diagnostično obdelavo in zdravljenje, ki ga objavljamo v rubriki *Priporočila*. Prenekateremu zdravniku bodo v koristno pomoč pri vsakodnevnem delu.

V rubriki *Za prakso* tudi tokrat objavljamo odgovore na nekatera vprašanja, ki so pomembna pri vsakodnevnem kliničnem delu z bolniki: kaj omogoča ultrazvočno vodena tankoigelna aspiracijska biopsija v diagnostiki ledvičnih tumorjev, kateri so neželeni učinki radioterapije na možgane, zakaj je pomembna informatizacija zdravljenja bolnikov s protitumorskimi zdravili in kaj vključuje obravnava težkega dihanja pri bolnikih v zadnjih dneh življenja.

Vsekakor ne gre spregledati zanimivih prispevkov v rubriki *Odmevi*, saj prinašajo krajše, a pomembne informacije. Prispevek o 24. Onkološkem vikendu, kjer je bila ena od ključnih vsebin tudi priprava izjemno pomembnega predloga Državnega programa obvladovanja raka za akcijski načrt 2012–2013, sta pripravila Amela Duratović in Srdjan Novaković.

Zakaj so vsakoletna srečanja mednarodnega strokovnega združenja onkologov ASCO tako pomembna, katere so aktivnosti tega združenja in katere so novosti letošnjega srečanja ASCO, v svojem prispevku opisuje nova predsednica Odbora za mednarodne zadeve ASCO Tanja Čufer.

Državni program Zora, presejalni program za odkrivanje predrakavih sprememb in zgodnjega raka materničnega vratu, je najstarejši in najučinkovitejši presejalni program v Sloveniji. Vsakoletni izobraževalni dnevi, ki so se začeli leta 2010, so namenjeni vsem, ki sodelujejo v programu. Tudi v Evropi, v najbolje organiziranih tovrstnih presejalnih programih, ne poznajo takega izobraževanja. Izobraževalni dnevi so zelo

pomembni, saj omogočajo vsakoletno celovito informiranje o učinkovitosti programa, ker potekajo vsako leto, pa dajejo tudi možnost hitrega dogovora vseh sodelujočih o ukrepanju pri ugotovljenih pomanjkljivostih ali slabih rezultatih. Pomembni so tudi izobraževanje o novostih, predavanja vabljenih tujih predavateljev in prikaz praktičnih kliničnih primerov iz vsakodnevne prakse, kar je za večino poslušalcev še posebno zanimivo in koristno. Izbira vsakoletnega stro-

kovnega programa temelji na anketnih predlogih o zaželenih vsebinah, kar omogoča pripravo resnično zanimivega in koristnega srečanja. Vsebino 2. izobraževalnega dneva programa Zora v svojem prispevku podrobneje opisuje Urška Ivanuš.

Marjetka Uršič Vrščaj, urednica

